

Eugen Relgis

Viața Românească, 1970 / nr. 7 (pp. 124-125)

I. Bacalu

iulie 1970

Scriitorul și pacifistul Eugen Relgis a împlinit, de curând, 75 de ani. Cei din generația mea și, mai cu seamă, cei care ne-am întâlnit cu el în aceleași preocupări progresiste, în anii de după primul război mondial, ne amintim, nu fără emoții, de solitarul din Iași, care, în pofida infirmității sale auditive, era de o meritorie perseverență în munca sa de publicist și de gânditor social.

Revista *Umanitate*, pe care el a înființat-o și condus-o, a întrunit în acea vreme colaborarea multor condeie încercate din Capitala Moldovei, devenind portdrapelul noilor idei țâsnite din vălmășagul măcelului. Viața ei însă, a fost scurtă, pentru că autoritățile nu au putut suporta un organ în care spiritele libere își exprimau poziția fermă împotriva vrajbei între popoare, întreținute de interesele meschine ale claselor exploatoare.

Relgis a fost silit să se mute la București, unde a continuat intensă activitate socială și pacifistă prin paginile revistei ce purta titlul doctrinei sale. *Umanitarismul*, în care s-au întâlnit, într-o frățească comuniune de vederi și năzuințe, personalitățile proeminente ale culturii de aici și de peste hotare: Prof. Dr. C. I. Parhon, Prof. C. Rădulescu-Motru, C. G. Costa-Foru, Oala Galaction, Ioan Slavici, D. D. Pătrășcanu, Felix Aderca, Ion Pas, Ion Teodorescu, Barbu Lăzăreanu, Panait Mușoiu, M. Sevastos, Mihail Rialea, Tudor Teodorescu-Braniște, Lotar Rădăceanu, C. R. Ghiulea, G. Spina, Ion Mehedințeanu, Ion Biberi, George-Mihail Zamfirescu, apoi Romain Rolland, Henri Barbusse, Banville d'Hostel, Armand Charpentier, Stefan Zweig, Upton Sinclair, Manuel Devaldes, H. L. Follin, Pierre Ramus, Han Rayner, Rabindranath Tagore, Georg-Fr. Nicolai, Phileas Lebesque, Heinrich Mann ș.a.

Apelul către intelectualii liberi și muncitorii luminați, lansat de E. Relgis, în care, după o patetică prezentare a consecințelor primului carnagiu, chema conștiința umană la o acțiune pozitivă, la lupta neîncercată împotriva tuturor stavilelor ce se pun de-a curmezișul înfrățirii între popoare, a avut un puternic ecou în țară și străinătate, presa vremii înregistrând comentariile și adeziunile. Străduințele de pace căpătau concretizare, ca urmare a chemării la solidaritate și omenie împrăstiate în lume de tulburătoarele romane antirăzboinice ale lui Henri Barbusse (*Focul*) și Erich-Maria Remarque (*Nimic nou pe frontul de Vest*).

Schimbul de scrisori avut cu marele său învățător și prieten Romain Rolland, a dus la acceptarea de către autorul lui „Jean Christophe“, a tezei lui Relgis privind înființarea unei „Internaționale Pacifiste“. Este semnificativă, pentru prețuirea de care Relgis se bucura în fața intelectualității mondiale, scrisoarea pe care i-a trimis-o, la 30 octombrie 1930, solitarul de la Villeneuve: „Il n'est pas un Européen, dans le moins de qui je remette avec plus de confiance, au seuil de ma vie, ma pensée pacifiste et universaliste, pour la transmettre, a l'avenir. Car nul n'en a une intelligence plus entiere et ne communie avec elle plus intimement“.

Relgis a respectat cu pioșenie misiunea pe care i-a încredințat-o marele său învățător și prieten, căci în ultimi 20 de ani a desfășurat — și continuă să desfășoare la Montevideo — o acțiune umanitaristă și pacifistă de amploare, care a dus la propunerea oamenilor de cultură sudamericani, ca scriitorul originar din România să fie candidat la premiul Nobel pentru pace. În confesiunea pe care Relgis a rostit-o în fața Comitetului Național din Uruguay, el a subliniat, în cuvinte mișcătoare, legătura sa cu pământul natal, pe care l-a cântat în scrierile sale literare și, în deosebi, în romanul *Glasuri în surdină*, tradus în Franța sub titlul *Miron le sourd, carte autobiografică*.

Este concludentă, pentru întreaga sa poziție filozofică și socială, vibranta „apărare“ pe care Relgis, în volumul său Romain Rolland și Uniunea Sovietică, apărut la noi în ianuarie 1945, a luat-o celebrului scriitor francez când detractorii acestuia au încercat să-l considere trădătorul propriilor sale convingeri, datorită faptului că a ridicat glasul său autorizat împotriva celor ce ținteau, înainte de ultimul război mondial și în timpul acestei teribile conflagrații, distrugerea statului sovietic. Într-o documentare impresionantă, de care era capabil numai acel care a trăit în intimitatea spirituală a autorului lui *Au dessus de la mêlée*, Relgis a restabilit adevărul cu privire la gândirea și atitudinea lui Rolland în fața Revoluției din Octombrie, punând la zidul infamiei pe toți intelectualii ce au părăsit Rusia, preferând exilul voluntar în locul unei colaborări cu tânărul stat sovietic, organizatorul unei noi ordini sociale, strict necesare în evoluția istoriei.

Regretăm că spațiul ne îngreșește posibilitatea de a face o incursiune mai largă în opera literară a scriitorului Relgis, prin excelență interiorizat, dar este cu neputință să trecem peste unele realizări ale sale, care i-au frizat o poziție deosebită în literatura română. George Călinescu îl consideră în poezie ca „întemeietorul unei mitologii a erei moderne cu divinități abstracte (*Rezistența, Unitatea, Constructorul, Salahorul*) și monstrozități mașiniste. Mina din subterane ar fi templul cel nou și betoniera, idol. Poetul cântă elevatorul, emoțiile zidarului, care, din vârful amețitoareii clădiri, domină metropola modernă.”

Eugen Lovinescu vede în romanele sale autobiografice (*Glasuri în surdină, Petru Arbore, Prieteniiile lui Miron*), „trăsături de roman psihologic, dar în fond cu teze umanitariste, în care planează tehnica și mentalitatea lui Jean Christophe al lui Romain Rolland. Dizertațiile sale interioare sunt rodul autoanalizei unui suflet singuratic, neadaptat, izolat printr-o fatalitate organică.“

Este justă observația sociologului sudamerican Vladimir Munos că activitatea literară a lui Relgis este covârșită de studiile sale sociale și de acțiunea sa umanitaristă și pacifistă, ceea ce îl îndreptățește să-l considere drept „precursor al panumanismului și apostol perseverent al fraternizării umane“.

Nu este deloc neglijabilă munca de traducător a lui Relgis. Aproape întreaga operă a lui Stefan Zweig, importante lucrări ale lui Knut Hamsun, Emil Ludwig, Iacob Wasserman, au fost tălmăcite într-o formă în care numai identitatea de gândire și simțire cu autorii poate explica frumusețea literară a traducerilor.

Eugen Relgis și-a încununat existența cu publicarea, în Editura „Analele Universității din Montevideo“, a celei mai profunde și mai răscolitoare monografii despre marele său îndrumător și prieten: *Romain Rolland, omul liber față de barbaria totalitaristă. Un caz de conștiință.*

Sociologul sudamerican Augustin Souchy remarcă: „Eugen Relgis a făcut ca timp aproape o jumătate de secol să se audă în întreaga lume, din Carpații săi natali și până aici, la țărmurile Pacificului, cuvântul său de iubire pentru oameni, crezul său pacifist, de care nu s-a despărțit nici o clipă și pentru care a luptat cu o putere ce-l apropie de marii săi predecesori Romain Rolland, Mahatma Gandhi, Barthélemy de Light și Max Nettlau.”

Inspirat de frumusețile Ceahlăului și hrănit cu umanitarismul marilor noștri cărturari, Relgis a realizat dictonul lui Beethoven, ce stă ca motto la romanul său autobiografic: „Prin pătimire la bucurie“.

Biblioteca Anarhistă

I. Bacalu
Eugen Relgis
Viața Românească, 1970 / nr. 7 (pp. 124-125)
iulie 1970

ro.theanarchistlibrary.org